

UNIDADE DIDÁCTICA SEGUNDO CICLO DE PRIMARIA

IDADE RECOMENDADA: Entre 8 e 10 anos.

DURACIÓN: 1 sesión de 40-50 minutos (o profesorado e as persoas monitoras adaptarán á duración das sesións do seu centro educativo ou espazo de traballo).

OBXECTIVOS XERAIS

1. **Coñecer a realidade na que viven millóns de persoas,** que non poden exercer o seu dereito á educación, ben por falta do investimento necesario ou por situacións de conflito, violencia, desastres naturais, crises sanitarias, cambio climático ou desigualdade social.

2. **Comprender como a educación en emerxencias debe ser transformadora, inclusiva e proporcionar un espazo seguro** para garantir protección e un futuro mellor para as nenas, nenos e adolescentes, as súas familias, comunidades e países

3. **Comprender que a educación ten un impacto positivo** e é unha panca de cambio e transformación, xa que permite saír da pobreza, rematar coas desigualdades e vivir en sociedades máis xustas e sostibles.

4. **Coñecer os retos e obxectivos que nos quedan** para garantir unha educación inclusiva, equitativa e de calidade para todas as persoas e en todas as partes do mundo durante toda a vida (ODS 4).

5. **Xerar conciencia crítica e transformadora, para que os centros educativos asuman o compromiso de crear** climas de convivencia positiva, tolerancia e respecto á diversidade promovendo comunidades educativas de acollida.

6. **Asumir, como cidadanía activa, a propia responsabilidade fronte a situacións inxustas e de desigualdade que xeran as situacións de emerxencia** e comprender que todas as persoas podemos facer algo para cambialas.

COMPETENCIAS CHAVE QUE SE TRABALLAN

Recollidas no Real Decreto 95/2022, do 1 de febreiro, polo que se establece a ordenación e os ensinos mínimos da **Educación Primaria:**

- Competencia en comunicación lingüística.
- Competencia persoal, social e de aprender a aprender.
- Competencia cidadá.
- Competencia emprendedora.
- Competencia en conciencia e expresión cultural.

CONTEXTO E XUSTIFICACIÓN

A educación é un dereito humano fundamental que permite o desenvolvemento individual e colectivo para construír sociedades que promovan a convivencia pacífica e as oportunidades de vida digna. A Axenda 2030 concrétao en varios dos seus obxectivos de desenvolvemento sostible (ODS). Así, o ODS 4 subliña a educación equitativa, inclusiva e de calidade; o ODS 16 destaca a importancia de crear sociedades pacíficas e inclusivas; o ODS 11 busca cidades seguras e sostibles, o que incide na relevancia de educar á cidadanía consciente dos seus dereitos e responsabilidades; e o ODS 5 faise máis necesario ca nunca pola desigualdade de acceso á educación en situacións de emerxencia, especialmente para as nenas e mulleres.

Estímase que **no mundo 234 millóns de nenas, nenos e adolescentes sofren as consecuencias dos conflitos bélicos, o cambio climático, os desprazamentos forzosos e as crises prolongadas, o que desemboca unha vulneración do seu dereito á educación** (Entreculturas, 2024). A isto débese engadir 43,4 millóns de nenas e nenos que tiveron que fuxir dos seus fogares pola forza. (Entreculturas, 2024). Por estas circunstancias, en moitos casos estas nenas, nenos e adolescentes non poden ir á escola. Isto interrompe a educación e imposibilita que cumpra a súa función como elemento de paz e protección fronte ás consecuencias e impactos directos de novas crises e emerxencias na infancia, en relación con perigos como a trata, a explotación laboral, o recrutamento para a guerra, o matrimonio infantil, así como situacións de desprazamentos forzosos, emerxencia de saúde pública (epidemias, pandemias), desastres naturais e consecuencias do cambio climático (secas, inundacións, terremotos, tifóns, furacáns...), conflitos armados, crises esquecidas, fame e pobreza. As consecuencias desta situación agrávanse para as nenas e mulleres..

EN SITUACIÓNS DE EMERXENCIA, A EDUCACIÓN É MOTOR DE CAMBIO E SALVA VIDAS.

Contribúe a que nenos, nenas e adolescentes poidan superar situacións de angustia, terror, inseguridade, estrés, desenvolvendo a súa resiliencia, dotándoos de ferramentas e espazos seguros para unha recuperación física e emocional. Ademais, grazas á educación, seguen adquirindo habilidades básicas e rompen co círculo vicioso da inxustiza, o que garante oportunidades futuras de vida digna e sostible.

A educación en emerxencias é un dereito que debe estar en todas as axendas políticas cando se vai actuar en contextos humanitarios e de emerxencia. En 2023 non se logrou manter o crecemento do finanzamento da educación en emerxencias, cunha caída do 9 % respecto ao ano previo e dun volume de 805 millóns de dólares *(A educación en emerxencias. Unha táboa de salvación - Educo, 2023).*

A educación promove competencias persoais, emocionais, sociais e cívicas, á vez que permite o desenvolvemento académico das persoas. A educación en valores, transformadora, ou educación para unha cidadanía global que permita apreciar a riqueza da diversidade e facilite a comunicación coas demais persoas, é a única vía para erradicar a violencia e construír unha cultura de paz. Debe investirse en programas educativos flexibles e de calidade, que garantan un entorno seguro.

En resumo, **a educación é chave para fomentar a xustiza social e xerar desenvolvemento sostible da sociedade garantindo unha vida digna**. A súa promoción en situacións de emerxencia é crucial para lograr un futuro mellor, combatendo a pobreza e a desigualdade. Tamén se trata da única forma de acabar coa intolerancia e a violencia tanto nos entornos educativos como no conxunto da sociedade, e é unha ferramenta imprescindible para favorecer unha resolución pacífica dos conflitos e promover unha cultura de paz.

A consecución do ODS 4 non será efectiva se non se asegura o acceso á educación tamén en contextos de crise e emerxencias.

A CME AGRADECE

ás persoas implicadas na elaboración dos contidos destes materiais didácticos, así como a quen acepta estas suxestións e as pon en práctica co alumnado. Deste xeito, confirman o seu compromiso coa construción dun mundo mellor, conscientes do poder transformador da educación neste período, centrando a atención na súa garantía en situacións de emerxencia.

SESIÓN
IMAXES EN EMERXENCIAS: CORRESPONSAIS POR UN DÍA

MATERIAIS →

Foto, recortes de revistas e xornais sobre emerxencias. Anéxanse no Drive e poden ser ampliados por noticias actualizadas extraídas polo profesorado. Cartolina en forma de lanterna, tesoiras e pegamento para poder realizar a colaxe. Lanterna como símbolo da SAME 2025.

DESENVOLVEMENTO DA SESIÓN ↓↓

A metodoloxía desta unidade didáctica será activa, empregaremos a indagación e a exploración, fomentaremos o espírito crítico e permitiremos que o alumnado poida empatizar e coñecer as dificultades ás que se enfronta a infancia en situacións de emerxencia para acceder a unha educación de calidade. En moitos casos, este dereito é vulnerado e deixan de poder ir á escola. Así, fomentarase a reflexión sobre o que achega a educación en situacións de emerxencia.

O papel do profesorado será tanto a preparación das dinámicas como a dinamización posterior das reflexións que se poden extraer da unidade aquí presentada (indícanse algunhas posibles reflexións, que poden ser adaptadas en función do alumnado e das dinámicas da aula).

A sesión presentada pode ser realizada polo titor ou a titora ou calquera membro do equipo docente. Con todo, como se centra no ámbito da comunicación, as noticias e a prensa en xeral, consideramos beneficioso traballar na área de Lingua castelá e Literatura.

A metodoloxía está inspirada na aprendizaxe por descubrimento (Bruner), que fomenta a aprendizaxe significativa e permite que o alumnado adquira os obxectivos propostos a partir das súas propias experiencias vitais. O alumnado construirá o seu propio coñecemento, xulgando e desenvolvendo unha conciencia crítica fronte ás noticias que irá recibindo.

O alumnado entrará na aula e atopará diferentes imaxes espalladas por todo o espazo. As fotos e debuxos pertencen a recortes e imaxes tomadas de xornais e revistas, previamente impresas. No caso de que houbese unha emerxencia que se desexase traballar e non apareza no cartafol compartido, pódese incluír. Deixámosvos unha serie de imaxes no Anexo 1.

© Plan Internacional

© Ayuda en Acción

© Plan Internacional

© JRS-Entreculturas

© Belén Rico/Entreculturas

© María Díez/ Ayuda en Acción

Se damos un paseo polas redes sociais ou medios de comunicación, podemos atopar moitas emerxencias. Tamén cabe destacar que hai moitas crises esquecidas, que non son abordadas e que non teñen interese para a sociedade. Isto non quere dicir que non existan e que non necesiten solucións. Sempre que reflexionemos co alumnado sobre os conflitos, debemos ter especial

coidado coa linguaxe utilizada para evitar os discursos de odio (SAME 2024) (Anexo 2: Discursos de Odio)

Comezaremos a sesión coas luces apagadas e nun ambiente escuro. Isto axudaranos a descubrir a importancia da luz, que necesitamos para vivir e para aprender nas nosas escolas. Esta luz simboliza a educación e será o fío condutor de todas as unidades didácticas da campaña. A continuación, acenderemos a luz e comezaremos o desenvolvemento da sesión:

1-- EN PRIMEIRO LUGAR, REALIZARASE UN TRABALLO INDIVIDUAL

Pídeselle ao alumnado que elixa unha das fotos expostas, aquela foto que máis lle chama a atención, ou dun conflito sobre o que oíu falar, o que coñece máis de preto. Nelas, obsérvanse situacións de conflito bélico, desastres naturais, emerxencias de saúde pública, etc. nas que a situación das nenas e dos nenos empeora.

2-- A CONTINUACIÓN, TRABALLARASE POR PARELLAS

Unha vez que cada participante teña a súa foto elixida e poñeranse por parellas, da mellor forma que lle pareza ao profesorado e compartirán que emerxencia elixiron e por que a elixiron. Ademais será o momento de compartir como se ve afectado o dereito á educación nas situacións das imaxes. Esta parte é fundamental dentro da sesión que propoñemos.

O obxectivo é que o alumnado sexa capaz de empatizar e afondar nas situacións presentadas. É moi importante salientar a importancia da educación, non só como xeradora de aprendizaxe, senón tamén para todo o que engloba o ecosistema educativo: relacións entre iguais, formación en valores e espazo seguro. Tamén se pode facer unha analoxía coa situación da COVID-19 na que non foi posible acudir á aula ordinaria e moitas escolas pecharon durante moito tempo.

O obxectivo é ir desmiuzando os seus pensamentos sobre a educación, establecendo un intercambio dialogante e facendo fincapé na necesidade de poder acceder á educación sempre, porque é un dereito humano.

Propoñemos algunhas preguntas que poden axudar o alumnado no seu diálogo por parellas. Pódense poñer as preguntas no encerado ou ditalas.

- Na situación que escolliches os nenos e nenas xa non poden ir á escola?
- Cres que se non van á escola lles darán clases virtuais?
- Botarán de menos ir á escola?
- Como cres que será o seu día a día?
- Cres que a situación pode ser diferente para os nenos que para as nenas?

Elixiremos un voceiro por cada parella e explicarémoslle ao grupo como se ve afectado o dereito á educación en ambas as situacións.

3-- O GRUPO PON EN COMÚN O TRABALLADO EN PARELLAS

Cada parella conta as súas emerxencias escollidas e explícaas á vez que as coloca na colaxe en forma de lanterna (Anexo 3: Silueta da lanterna). Isto farase en círculo. Cando fale cada parella, o resto do grupo escoitará.

Se o profesorado detecta que hai interese por unha emerxencia concreta, poderiamos ampliar a información vendo algún vídeo que nos axude a comprender e enriquecer o noso coñecemento sobre esta. Na unidade didáctica do terceiro ciclo de primaria podemos atopar varios exemplos.

Neste espazo tamén aparecerá a lanterna. A lanterna vai representar a educación no sentido de que a educación salva vidas en situacións de emerxencia. Cada vez que alguén vaia falar, collerá a súa lanterna. Pode acendela se quere, para darlle máis simbolismo e forza a aquilo que vai dicir sobre o dereito á educación e a súa achega en situacións de emerxencia. Trátase de ver como a educación nos dá luz e é a luz da esperanza e protección en momentos de crise e emerxencias.

Trátase de ver como a Educación nos dá luz e é luz de esperanza e protección en momentos de crise e emerxencia.

4-- UNHA VEZ ESCOITAMOS A TODAS AS PARELLAS ANALIZANDO AS SÚAS IMAXES SOBRE AS EMERXENCIAS, XORDE A SEGUINTE PREGUNTA: QUE ACHEGA A EDUCACIÓN NESTAS SITUACIÓNS DE EMERXENCIA?

Con lanternas de cor amarela poñerán as súas reflexións na *colaxe.*

--- NO GRUPO AULA COMPARTIRANSE REFLEXIÓNS FUNDAMENTAIS QUE PROPOÑEMOS NESTA SESIÓN.

O profesorado responsable da sesión pode explicar que achega a educación nestes espazos de emerxencia, tal e como se indica no Anexo 4: Por que é necesaria garantir a educación nas emerxencias?

PRODUTO FINAL

Coas fotos que se traballaron durante a sesión e as lanternas que construísemos, o alumnado realizará unha colaxe na que tamén incluirá as reflexións e manifestos xurdidos. O obxectivo é expresar o noso apoio á educación en todos os contextos, especialmente en situacións de emerxencia, así como dar visibilidade que a educación salva vidas.

CONCLUSIÓN DA SESIÓN

Unha vez que realicemos as dinámicas propostas, reflexionemos co alumnado e teñamos as escenas realizadas e transformadas, só nos queda unha última parte: a visibilización do que achega a educación en emerxencias (lanternas) e do noso compromiso co dereito á educación.

É importante concluír a unidade didáctica presentada de forma axeitada para conseguir non só gozar dun momento divertido, senón tamén para alcanzar os obxectivos propostos. Para iso, remataremos a sesión no Punto de Emerxencia e Evacuación (PEE). Todas as persoas participantes xuntas, colocando as diferentes lanternas de cor amarela (anexo) xunto ao elemento da educación.

Dado que o PEE é común a todo o centro educativo e a todos os niveis, podedes atopar as instrucións para elaboralo no documento anexo que aparece na mesma páxina web na que se atopaba esta unidade didáctica.

LEMBRÁMOSCHE

que se os recursos non se axustan aos da túa etapa educativa ou che interesan outros, podes traballalos sen ningún problema, xa que son materiais moi versátiles e fáciles de adaptar.

ANEXO 1

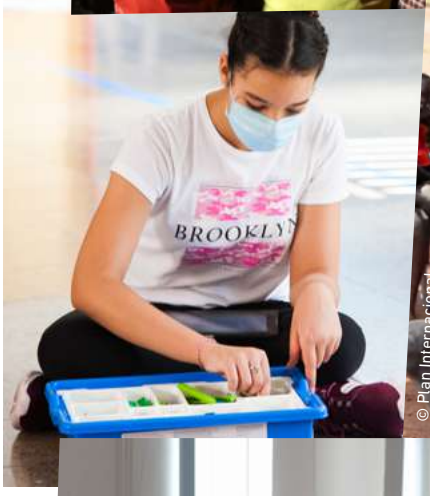
BUSCA NOTICIAS SOBRE EMERXENCIAS OU CONFLITOS.

NOVAS E IMAXES. UUDD Segundo ciclo de primaria. (https://drive.google.com/drive/folders/15f6T3JKJdnr-fO-P1_lEG5BDdpkpG9Uq0?usp=drive_link).

© María Díez/Ayuda en Acción

© Javier Castellanos/Ayuda en Acción

© Mauricio Tejada/Ayuda en Acción

© Plan Internacional

© Paula Casado/JRS-Entreculturas

© George Calin/Plan Internacional

© Ayuda en Acción

© Ayuda en Acción Honduras

© Rodolfo Churion/Entreculturas

ANEXO 2

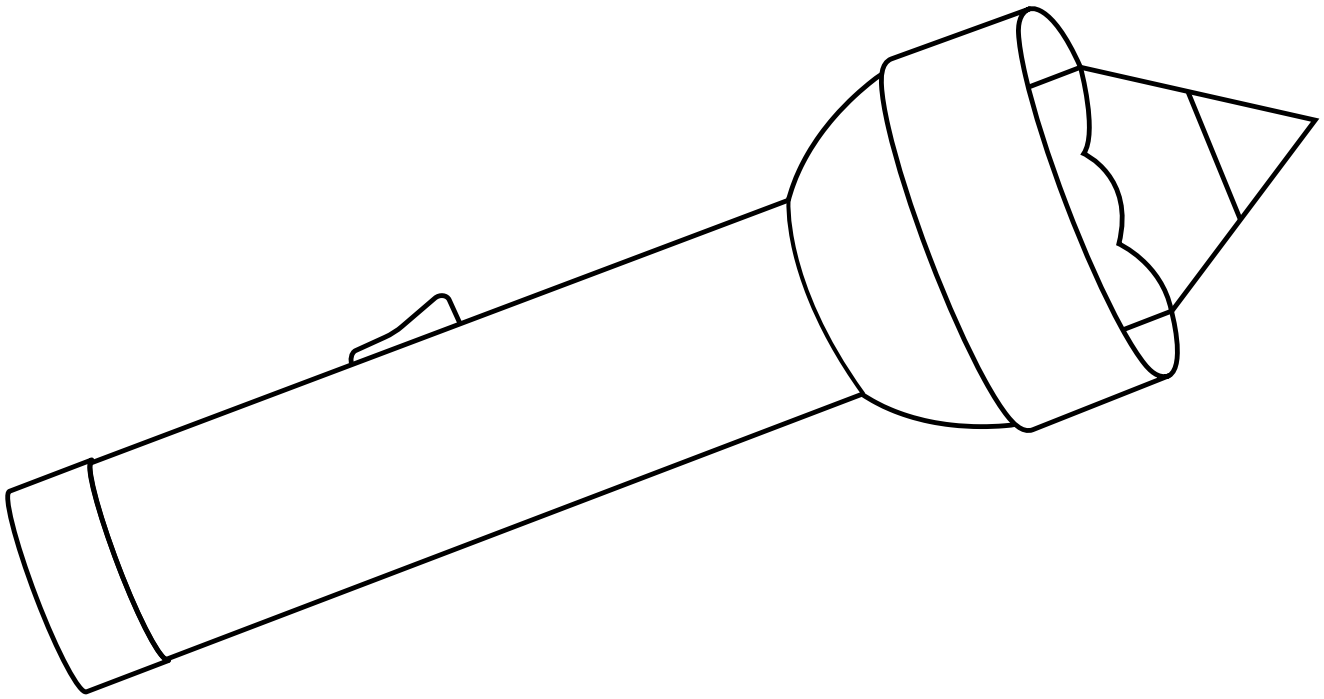
DISCURSOS DE ODIO →

Desde a Campaña Mundial pola Educación (CME) sumámonos á definición do discurso de odio que o entende como toda forma de expresión que difunde, incita, promove e xustifica o odio racial (cultural, relixioso e/ou de procedencia), o odio á discapacidade, ás diferentes situacións de saúde mental, á diversidade sexual e de xénero, o machismo, a aporofobia ou outras formas de odio xurdidas da intolerancia e que minan a democracia, a estabilidade social, a paz e a cohesión/diversidade cultural e o pluralismo (baseada na definición da Rede de Investigación en Comunicación Comunitaria, Alternativa e Participativa, na súa Escola Itinerante de Comunicación). Riccap, VV. AA. 2017 e Nacións Unidas).

Desde a CME apostamos por unha educación que transforme os discursos de odio, que xeran dano tanto a persoas individuais como a colectivos sociais, a través dun enfoque crítico e holístico que, ademais de identificar as súas causas, nos mostre as súas consecuencias. Romper con estes discursos parécenos o camiño para construír un mundo máis xusto, humano e sostible. Cada paso que damos achéganos máis a conseguilo (SAME 2024).

ANEXO 3

SILUETA DA LANTERNA

ANEXO 4

POR QUE É NECESARIA A EDUCACIÓN EN EMERXENCIAS?

Dende a CME defendemos e reivindicamos que a educación sexa unha prioridade nas axendas políticas e que poida cumprir as seguintes funcións en situacións de emerxencia.

1. PREVÉN E PROTEXE

Mantén a infancia afastada de situacións de conflito, do recrutamento como nenos e nenas soldado, da explotación sexual infantil, do tráfico de persoas ou do matrimonio infantil.

2. CURA E REPARA

Trátase dun espazo estratéxico onde as persoas, especialmente os nenos e nenas que viven situacións de violencia e emerxencia, poden atopar espazos de acollida e protección, xeradores de resiliencia e apoderamento.

3. RECUPERA EMOCIONALMENTE

A escola é un espazo de formación e expresión socioemocional que lle proporciona ao alumnado un lugar de acompañamento e recuperación.

4. FOMENTA A IGUALDADE

A escola é unha ferramenta esencial, un paso preliminar para construír unha aprendizaxe para sociedades non violentas baseada na igualdade e a non discriminación.

5. APODERA

Ofrécelles ás persoas, e especialmente ás nenas, a oportunidade de desenvolvérense e preparárense para a vida, que á súa vez lles permitirá ser axentes de cambio social e gozar das mesmas oportunidades e dereitos.

6. TRANSFORMA

Espazos que constrúen sociedades que promoven a convivencia pacífica e brindan oportunidades para unha vida digna.

A educación é sempre un dereito urxente que non se pode interromper. Sen educación, as nenas e nenos afectados por unha emerxencia enfróntanse a máis dificultades para saír adiante.

ANEXO 5

AUTORIZACIÓN

RECORDAD QUE para poder publicar y compartir las imágenes, vídeos u otros materiales donde aparece el alumnado de vuestro centro educativo es imprescindible contar con los **permisos adecuados** de sus madres/padres/tutores o representantes legales conforme son conocedores de que las imágenes serán difundidas por la Campaña Mundial por la Educación a través de sus redes sociales y a través de los canales de las entidades asociadas a la campaña.

Para poder difundir y alzar vuestras voces desde las cuentas en RRSS de la Campaña Mundial por la Educación (Facebook, Instagram, Twitter, Flickair, la página web u los medios de comunicación) dedicadas a la difusión de la SAME y la lucha por el cumplimento del ODS 4, como meta principal, os animamos a:

Compartir los materiales y fotos en la web y/o RRSS de vuestros centros y espacios educativos, etiquetando a la CME España (abajo el listado de las cuentas de la CME). Así desde la CME España podremos darle mayor difusión y llegar así a más ciudadanía.

También podéis compartirlo con la CME España enviando el material a **comunicacion@cme-espana.org.**
En el correo os pedimos que incluyáis la información básica:

• El nombre de centro/espacio educativo:

• Quienes han participado (Grado/Grupo/Clase):

• Fecha y el lugar (localidad, municipio, CCAA):

Importante, en el correo por favor, incluid el siguiente párrafo:

"[ENTIDAD], como participante de las actividades realizadas en el marco de la Campaña Mundial por la Educación autoriza el tratamiento de las imágenes y cede los derechos de explotación de las mismas a las entidades que integran la Campaña Mundial por la Educación (CME) que se compartan a través de este correo. La finalidad del tratamiento es dar a conocer o promocionar la CME, así como hacer difusión de la imagen, la voz y los materiales de los participantes a través de cualquiera de los medios o canales de comunicación de las entidades que integran la CME. Puede ejercer los derechos de acceso, rectificación, supresión, oposición u otros por correo electrónico a dataprotection@educo.org y consultar la política de privacidad en https://cme-espana.org/politica-de-privacidad /. La [ENTIDAD] garantiza que cuenta con los permisos pertinentes de las madres/padres/tutores/representantes legales de las niñas, niños y adolescentes objeto del tratamiento de datos personales e imágenes para su cesión a las entidades miembro de la CME."

He leído y acepto. Firma y sello: .....

Campaña Mundial pola
EDUCACIÓN
www.cme-espana.org

Co financiamento de:

Cooperación Española